

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
FİLM TASARIMI ANASANAT DALI

**TOPLUMSAL YABANCILAŞMANIN SİNEMAYA YANSIMASI /
HAYAT BAZEN**

Sanatta Yeterlik Tezi

CEM HAKVERDİ

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
FİLM TASARIMI ANASANAT DALI

**TOPLUMSAL YABANCILAŞMANIN SİNEMAYA YANSIMASI /
HAYAT BAZEN**

Sanatta Yeterlik Tezi

CEM HAKVERDİ

Danışman: PROF. DR. SABRİ ÖZAYDIN

İstanbul, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

SANATTA YETERLİK TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Cem HAKVERDİ**

Anasanat Dalı : **Sinema ve Televizyon**

Tezin Adı : **Toplumsal Yabancılaşmanın Sinemaya Yansıması / Hayat Bazen**

Jüri Komisyonu tarafından 22/06/2017 tarihinde yapılan **Tez/Sergi/Proje/Esermetni** savunma sınavında başarılı bulunan tez; kapsam, nitelik ve şekil yönünden **Sanatta Yeterlik** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	Kurumu	İmza
Prof. Sabri ÖZAYDIN	Altınbaş Üniv. GSTF.	
Sınav Jüri Üyeleri		
Prof. Dr. Oktay YALIN	Maltepe Üniv. İletişim Fak.	
Dr.Öğr.Üyesi Nigar Ç. KAVRUK	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Prof. Emre İKİZLER	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	
Dr.Öğr.Üyesi Birnur K.ÇUTSAY	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi.	
Yedek Jüri Üyeleri		
Prof. Dr. Cem Kağan UZUNÖZ	Aydın Üniversitesi İletişim Fak.	
Prof. Dr. Burak BUYAN	Bekyent Üniv. G.S.F	
Dr. Öğr.Üyesi Yüce SAYILGAN	M.Ü.Güzel Sanatlar Fakültesi	

Adı geçen öğrencinin 22/06/2018 tarihindeki mezuniyeti, yukarıdaki bilgileri ve jüri komisyonu kararı Enstitü yönetim Kurulu'nun 12/09/2018 tarih ve XIII-5 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof.Oktay ÇOLAK

Müdür

ÖZET

Bu çalışma kent yaşamının yarattığı baskından yorulup sakin, sağlıklı ve güvenli bir yaşam sürebilmenin arayışıyla kırsala yerleşen genç bir çiftin düşledikleri hayata geçiş sürecini görünür kılmayı amaçlayan bir belgesel çalışmadır. Karakterlerin İstanbul'dan ayrılmadan önceki son 4 ayı ile Bozcaada'daki 2,5 yıllık bir dönemi kapsayan çalışma, kent ve kırsal yaşamın pratiğine ilişkin bir takım soruların yanıtlarını arama çabasıyla hazırlanmıştır.

Anahtar kelimeler: yabancılaşma, kentleşme, kırsal yaşam, insan-doğa ilişkisi, iç göç

ABSTRACT

This research is a documentary work about the moving process of a young couple who felt worn out by the stressful urban life. The couple decides to move to the rural area, Bozcaada, in pursuit of the calmer, healthier, and more secure life they dreamed of having. The documentary draws from the last four months of the characters in İstanbul before moving, and two and a half years of their lives in Bozcaada after moving. It addresses the complex relationship between the practices of rural and urban lives.

Keywords: alienation, rural life, urbanization, human-nature relationships, emigration

ÖNSÖZ

Bu belgesel yaklaşık 3 sene süren bir çalışmanın sonunda ortaya çıktı. Bozcaada'ya yerleşmeye karar verdikleri akşam, süreci takip ederek bir belgesel hazırlama teklifimi geri çevirmeyen sevgili arkadaşlarım Merve Yavuzer ve Haluk Yavuzer'e müteşekkirim. Onlar bu teklifimi kabul etmeyip yaşamlarını 2,5 sene süreyle bana açmasalardı bu çalışma ortaya çıkmazdı.

Kendisini tanıdığım ilk günden bu yana çalışmalarımnda desteğini hiç esirgemeyen; her buluşmamızda yaşam üzerine çok keyifli sohbetler gerçekleştirdiğimiz değerli hocam, danışmanım Prof. Sabri Özaydın'a; ihtiyacım olan her an, her zamanki güler yüzüyle desteğini hep arkamda hissettiğim çok değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi. Nigar Çapan Kavruk'a; kurgu derslerinde bir araya geldiğimiz değerli hocam Prof. Oktay Yalın'a çok teşekkür ederim. Her görüşmemizde idari konularla ilgili sorularımı hiç sıkılmadan yanıtlayıp, elinden gelen her türlü desteği veren öğrenci işleri bürosu çalışanı Yalçın Doğan'a da çok teşekkür ederim.

Yaptığım her çalışmada olduğu gibi bu çalışmamda da desteğini hep arkamda hissettiğim, beni her fırsatta yüreklendiren çok değerli hocam Doç. Dr. Nazan Haydari Pakkan'a; belgeselin bütün gösterimlerinde yanımda olan Doç. Dr. İtir Erhart'a sonsuz teşekkür ederim.

İstanbul, 2018

CEM HAKVERDİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
1. GİRİŞ.....	1
2. BELGESELİN YÖNTEMİ.....	3
2.1 Yöntem Olarak Doğrudan Sinema.....	3
3. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	6
3.1 Yabancılaşma Kavramı.....	6
3.2. Türkiye’de Siyasal, Ekonomik, Sosyal Ortam.....	8
4. BOZCAADA’YA DAİR.....	12
4.1 Coğrafi Konum ve Demografik Yapı.....	12
4.2. Göçün Sebepleri.....	16
5. “HAYAT BAZEN” BELGESELİ	
5.1 Künye.....	20
5.2 Karakterler.....	20
5.3 Tretman.....	29
5.4 Bütçe.....	31
5.5 Belgeselden Fotoğraflar.....	34
6. SONUÇ	42
7. KAYNAKÇA.....	45

1. GİRİŞ

Metropol tipi yaşam tarzı insanları kendilerine, diğerlerine ve yaşadıkları çevreye karşı yabancılaştırıyor. Sürekli değişen ve kapitalist sistem tarafından beslenen politikalar nedeniyle insanlar kategorize ediliyor, istemediği bir yaşam sürmeye mecbur bırakılıyor. Uzun yıllardır etnik kökenlerine, inançlarına, siyasi görüşlerine, ten renklerine, eğitim seviyelerine, ekonomik olanaklarına, dış görünüşlerine, cinsel yönelimlerine göre birbirinden uzaklaştırılmaya çalışılan insanlar kendilerini toplum içinde yalnız ve dışlanmış hissediyor. İş yaşantısından sosyal ilişkilere varıncaya kadar her konuda ileride ne olacağı ile ilgili rahatsız edici düzeyde bir belirsizlik var.

Bir taraftan büyük şehirlerdeki yaşam alanları büyük bir hızla betonlaşıyor. Hiçbir canlılığın doğal yaşam alanında var olmayan bu betonlaşma insanların ve doğadaki diğer canlıların üzerinde büyük bir baskı oluşturup yaşamı zorlaştırıyor. Yeşil alanların, parkların, kaldırımların, hiçbir para ödmeden vakit geçirilebilecek kamusal alanların hızla yok edilmesi; bunların yerlerine alışveriş merkezlerinin, çok katlı binaların, otoyolların, otoparkların, pahalı restoranların ve kafelerin yapılıyor olması insanları tüketmeye teşvik ediyor ve bir noktada da tüketmeye mecbur bırakıyor. Her şeyin daha fazlasına sahip olmak arzusuyla, daha çok çalışmak gerektiğini düşünen insanlar kendilerini sürekli bir yerden bir yere koştururken buluyor. Öğrencisinden çalışanına, ev kadınından emeklisine kadar herkeste zamanı yettirememe durumu hakim. Herkes bir şekilde kendisini çok yoğun hissediyor. Durum böyle olunca gerçekten ne olup bittiği ile ilgili düşünmek ve hatta hayal kurmak için bile zaman kalmıyor.

Kentte yaşayan bir birey olarak kentsel yaşamdan kaynaklı baskıların çoğunu ben de üzerimde hissediyorum. Bu nedenle bir süredir bu baskıların üzerimde yarattığı ağırlığın temelinde neler olabileceği üzerine düşünüyorum. Bu durumu kavramsal olarak bir zemine oturtmak için araştırma yapınca durumun “yabancılaşma” kavramı üzerinden açıklanabileceğine karar verdim. İnsanların bu konuyla ilgili neler hissettiklerini düşündüğüm bir dönemde çok yakın iki arkadaşım her bakımdan daha doğal, daha sakin bir yaşam sürmek amacıyla kırsala yerleşme kararı aldıklarından bahsettiler. Onların

almış oldukları bu karar, cevabını düşündüğüm soruların yanıtlarını arama yönünde önemli bir sürecin başlangıcı, bir belgesel yönetmeni olarak da sosyolojik açıdan çok önemli olduğunu düşündüğüm bir konu üzerine belgesel yapmak için önemli bir fırsattı.

Bu belgesel çalışma kapsamında yabancılaşıma kavramını referans alarak, yaşamlarının kalan kısmını Bozcaada’da sürdürmek isteyen bir çifti 2,5 yıl süreyle takip ettim. Kentte doğup, hayatının önemli bir bölümünü kentte geçirmiş insanlar olarak, “Kent dışında başka bir yaşam ne kadar mümkün?” başta olmak üzere; “Kırsal kesimde yaşayan ve farklı sosyo-ekonomik statüden olan yerel halk ile iletişim kurabilecekler mi?”; “Zamanın son derece farklı aktığı kırsal hayatta, metropole özgü alışkanlıklarından vazgeçebilecekler mi?”; “Modern dünyanın kurallarını bozabilecekler mi? Yoksa şehri de arkalarından götürecekler mi?” gibi sorulara otuzlu yaşlardaki bu çifti takip ederek yanıt bulmaya çalıştım.

2. BELGESELİN YÖNTEMİ

2.1 YÖNTEM OLARAK DOĞRUDAN SİNEMA

Hayat Bazen metropol tipi yaşam tarzına özgü bir takım etkenlerden yorulup, daha sakin bir yaşam sürmenin hayaliyle kırsala yerleşen genç bir çiftin düşledikleri hayata geçiş sürecini; bu geçiş sürecinde kırsal yaşamda karşılaştıkları sorunları ve sorunların üstesinden nasıl gelebildiklerini –ve gelemediklerini- görünür kılmayı amaçlayan; bu bağlamda kent ve kırsal yaşama dair bir takım soruların olası yanıtlarını görünür kılmayı amaçlayan bir belgesel çalışmadır.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan belgeselin yapım sürecinde Türkçe’ye “Doğrudan Sinema” olarak çevirebileceğimiz “Direct Cinema” akımının genel özellikleri benimsenmiştir. Bu yöntemin tercih edilmesindeki neden olayları olabildiğince kendi doğal akışı içerisinde belgeleyebilme istediğidir. Bu süreçte yapılan çekimlerde yaşananlara herhangi bir müdahalede bulunmadan, “duvardaki sinek” gibi olayları gözlemlene yöntemi tercih edilmiştir.

Belgeselin daha önceden tasarlanmış bir senaryosu bulunmamaktadır. Çekimler sırasında hiçbir şekilde oyunculuğa ve mekan düzenlemesine başvurulmamıştır. Karakterlerin yabancılik hissetmemesi, yaşananların gerçeğe en yakın haliyle kayıt altına alınabilmesi amacıyla profesyonel bir çekim ekibi çalıştırmak tercih edilmemiştir. Çekimler sırasında her ortamda doğal ışık kaynaklarından faydalanılmış, yapay ışık kullanımı bilinçli olarak tercih edilmemiştir.

“Doğrudan sinema”nın özellikleri arasında sıralanabilecek bu tercihler¹ belgeselin yaratmak istediği etki doğrultusunda işe yaramış ancak uygulamada bazı zorluklar çıkarmıştır. Fakat önemli olanın o sırada gerçekleşenlerin kaydedilmesi olduğunun kabulüyle bu yöntemin uygulanmasından vazgeçilmemiştir. Zira herhangi bir amaçla “profesyonel ölçüler”de ve görünümdeki ekipmanların kullanılması veya

¹ Simten Gündeş, **Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi**, 1. Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998, s. 93.

profesyonel bir çekim ekibinin çalışması karakterleri muhtemelen “kameralar kayıta; söylediklerime, nasıl görüldüğüme ve davrandığıma dikkat etmeliyim” gibi düşüncelere itip, üzerlerinde bir baskı yaratacaktı. Bir ortamda, herhangi bir amaçla kamera bulunuyor olması insanların doğal davranışlar sergilemesinin önünde bir engel oluşturuyor. “Kamuoyu önünde gülünç bir duruma düşme” veya “başının belaya gireceği” endişesi; “iyi görüntü verip vermediği” veya “söylenenlerin hangi amaçla kullanılacağı yönündeki endişe” ya da sadece “kameranın yarattığı gerginlik hissi” doğallığın önündeki engel olabiliyor.

Prodüksiyon sürecinde karşılaşılan en büyük zorluklar genellikle teknik konularla ilgili sorunlar oldu. Kameranın “görmesine” yardım edecek kadar bile ışık kullanılmamış olması bazı planların az pozlanmasına -underexposed- neden olmuş, bu planlar ancak prodüksiyon sonrası -post prduction- aşamasında yapılan müdahaleler sayesinde kullanılabilir hale gelmiştir. Benzer teknik sorunlar ses kayıt sırasında da yaşanmıştır. Karakterlerin kendilerini bir film setinde gibi hissetmemeleri amacıyla temiz ses kaydına olanak tanıyan ve birçok yapımda temiz ses kaydetmek amacıyla kullanılan yaka mikrofonları üzerlerine takılmamış, herhangi bir noktaya harici bir mikrofon yerleştirilmemiş; sesler çok büyük oranda kameranın üzerindeki harici bir mikrofon ve bazen de harici bir ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Sesin çıkış kaynağına uzak kalınan durumlarda sesler düşük seviyede kaydedilmiş, yine sesler de ışık konusunda olduğu gibi prodüksiyon sonrası aşamada bazı işlemler uygulanarak “iyi duyulabilir” seviyeye getirilmiştir.

Bütün bu çabaya rağmen belgeselin gerçek olanı olduğu gibi yansıttığı gibi bir iddiası bulunmamaktadır. Bu belgeselin de diğer birçok filmde olduğu gibi sadece “sinemasal gerçekçiliği” olduğundan söz edebiliriz. sinemasal gerçeklik de James Clarke’nin ifade ettiği şekilde “gösterilen ya da tarif edilen şeylerin gerçekliğinin görsel/işitsel anlatımı ve de yansıtılan karakterlerin içsel yaşamlarının gerçekliği”dir.² Yazar gerçekliğe ilişkin olarak E. H. Gombrich’den şu cümleyi alıntılar; “geleneksel

² James Clarke, **Sinema Akımları**, 1. Basım, İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2012. s. 28.

klişeler üzerinden kurulan hain ve mahir manipölasyon karşısında sanatta sahilhliği ve samimiyeti elden bırakmamanın adıdır”.³

Can Candan da “Cinéma VÉRITÉ” ve “Direct Cinema” terimlerinin sürekli birbiriyle karıştırılmasından duyduğu rahatsızlıkla kaleme aldığı makalesinde Vertov’a referansla sinemada gerçeğin olmadığından, sinemanın gerçeği olduğundan bahseder. Bu düşünce “Cinéma VÉRITÉ” yani “Sinema Gerçeęi”nin temel düşüncesidir. ⁴ Benim de bu belgeselin yapım sürecinde benimsediğim temel yaklaşım yukarıda adları geçen, sinema üzerine düşünceler üreten bu isimlerle aynıydı.

Neticede bu belgeselin ortaya çıkma sürecinde de yönetmenin elinde -küçük de olsa- bir kamera vardır ve karakterler kayıt altında olduklarının bilincindedir. “Yabancı” bir kişinin elinde kamerayla karakterlerin evlerinde ve çevrelerinde dolanyor olması şüphesiz davranışların doğallığı üzerine bir miktar da olsa etki etmiştir. Önemli olan diğer bir husus da diğer bütün yapımlar gibi bu belgeselin de bir tür “kurmaca” olduğudur. Yönetmenin Bozcaada’da karakterlerin yanında bulunabildiği zamanlarda elde ettiği görüntülerden oluşan; karakterlerin kayıt altında olmasından kaynaklı sakladığı davranış ve sözlerden kalan bir belgesel. Tabii belki de bunlardan çok daha önemlisi, bu belgesel de yönetmenin sürecin sonunda kendi bilincinde oluşturduğu bir düşüncenin kurgulanmış halidir. “Fly on the wall” tekniğiyle belgesel filmler yapan yönetmen Frederick Wiseman da kendi filmlerinde kurgunun rolüne dikkat çekerek, aslında anlatıların büyük oranda kurgu aşamasında şekillendiğine dikkat çeker.⁵ Belgeselin bazı bölümlerinde bilinçli olarak kendi sesimi duyurdum ve bir yerde de görüntüye giriyorum. Burada yapmaya çalıştığım şey hem karakterlere olan yakınlığı izleyiciye gösterebilmek hem de bütün bu süreci gerçeğe en yakın anlatma çabama rağmen bunun bir “sinemasal gerçeğ” olduğuna vurgu yapmaktı.

³ Clarke, s. 28.

⁴ Can Candan, “Cinéma VÉRITÉ” Değil “Direct Cinema”, Altyazı Dergisi, 2012, http://www.academia.edu/3168143/Cinema_Verite_De%C4%9Fil_Direct_Cinema (son erişim tarihi 29 Nisan 2018), s.76.

⁵ Frederick Wiseman, **On Editing**, The Threepenny Review, 2008. https://www.threepennyreview.com/samples/wiseman_sp08.html (son erişim tarihi 10 Mayıs 2018).

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1 Yabancılaşma Kavramı

İngilizce karşılığı “alienation” olan “yabancılaşma” kavramının kökü latince “alienatio” kelimesinden gelir. Aynı kavrama İbranice ve Yunanca kaynaklarda da rastlanır. İbranice kaynaklarda “tanrıdan ayrılma”, “kötü yaratılış” gibi bir takım olumsuz açıklamalar getirilen “alienation” kavramı, Yunanca kaynaklarda “saf düşünce” gibi pozitif bir karşılık bulur. Latince kaynaklar kavrama daha nötr bir açıklama getirir; “bir kişiden, bir gruptan, bir oluştan ya da bir şeyden ayrılma.”⁶ Bu ayrılma hali de ancak içinde bulunulan duruma göre negatif veya pozitif olarak değerlendirilebilir. Hegel yabancılaşmanın iki boyutuna dikkat çekiyor; mental yabancılaşma ve fiziksel yabancılaşma. Mental yabancılaşma iki şekilde gerçekleşir; kişinin kendisine yabancılaşması ya da başkalarından yabancılaşması. Hegel’e göre doğada her şey kendi karşısını taşır. Bu nedenle kendisiyle sürekli çatışma halindedir.⁷ Bu bağlamda düşünüldüğü zaman insanın yaşadığı çevreyle ya da kurduğu sosyal ilişkilerle sürekli çatışma halinde olması anlaşılır bir durumdur. Hegel’e göre bu durum dünyadaki iç dinamizmin kaynağını oluşturmaktadır. Felsefe tarihinde yabancılaşma kavramı ilk olarak Hegel’in adıyla anılıyor. Fakat Hegel’den daha önceki dönemlerde de karşımıza bazı isimler çıkıyor. Örneğin “kendine yabancılaşma” kavramını ilk kullanan isim olarak Plotinos’u görüyoruz.⁸

Yabancılaşma kavramını felsefe alanına ilk sokan isim Hegel olsa da kavrama somut boyut kazandıran Marx olmuştur. Ona göre yabancılaşma ruhsal bir sakatlıktır ve insan ne gerçekten düşündüğü gibi ne de gerçekten olması gerektiği gibi bir varlıktır. İnsanın ne olduğu toplumsal yapı tarafından belirlenmekte ve bu süreçte ortaya çıkan şey de insanın özüyle karşıtlık göstermektedir. Bir tarafta insanın özünde bulunan doğal ilişki diğer tarafta da insanın ne olduğunu belirleyen toplumsal ilişki bulunur. Bu ikisinin

⁶ Diane Einblau, **Ailenation: a Social Process**, B.A. (Hon,), University of Alberta, 1965, s.17.

⁷ Einblau , s.17.

⁸ Emine Aydoğan, “Marx ve Öncülerinde Yabancılaşma Kavramı”, **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 54 (son erişim tarihi Haziran 2015), s. 274.

çelişmesi durumunda Marx'ın ifade etti haliyle “ruhsal olarak sakatlanmış”, yabancılaşmış insan türü ortaya çıkar.⁹

Seeman yabancılaşmayı; “toplumsal, kurumsal ya da kişiler arası sorunların birey üzerinde yarattığı etkiye bağlı olarak ortaya çıkan güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, yalıtılmışlık” olarak tanımlıyor.¹⁰

Sennett “Karakter Aşınması” adlı çalışmasında “Yeni Kapitalizm” olarak adlandırılan sistemde, işin kişilik üzerinde etkilerine yönelik önemli saptamalarda bulunuyor. Çalışmanın henüz giriş bölümünde sorduğu bazı sorular Seeman'ın tanımlamasıyla paralellik gösteriyor. “Uzun vade yok”¹¹ diyerek aslında kurumlarla kurmuş olduğumuz ilişkilerimizin “geçiciliğine” dikkat çeken Sennett, “Her an parçalanan veya sürekli olarak yeniden şekillendirilen kurumlarda, karşılıklı sadakat ve bağlılık nasıl sürdürülebilir?” sorusunu soruyor.¹² Bu yapı kuşkusuz “sistem” tarafından bilinçli olarak dayatılıyor. Kısa zaman içinde yeterince güçlenememiş sosyal bağlar nedeniyle, çalışanın bir görevden diğerine, hatta bazen bir işten diğer bir işe geçişi bir anlamda daha az sancılı oluyor. Fakat bu noktada Seeman'ın bahsettiği “güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, yalıtılmışlık ve kendine yabancılaşma” duygularının ortaya çıkması çok olası.

⁹ Hüseyin Akyıldız, “Bireysel ve Toplumsal Boyutlarıyla Yabancılaşma”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 3 (Güz 1998), s.164.

¹⁰ Fatma Kesik, Melike Cömert, “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İşe Yabancılaşma Düzeylerine İlişkin Algıları”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı 1 (2014), s.27-46.

¹¹ Richard Sennett, **Karakter Aşınması**, 8. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014. s. 21.

¹² Sennett, s.11.

3.2 Türkiye’de Siyasal, Ekonomik, Sosyal Ortam

Toplumsal, siyasi ve iktisadi politika alanında Türkiye 1980’li yıllardan itibaren çok hızlı bir dönüşüme girdi. Bu dönüşüm sosyal yaşamı da etkiledi. 24 Ocak Kararları, 1980 darbesi, 1982 Anayasası ve hemen sonrasında gelen Özal iktidarıyla yaşanan gelişmeler, ülkede süregelen düzene dair birçok değişikliği beraberinde getirdi. Bu nedenle bugün yaşananları açıklayabilmek için o yıllarda yaşananlara bakmak gerekir. Zira belgeselin ana karakterlerine yaşamlarını değiştirme kararı aldırın çevresel ve zihinsel etkenlerin temelleri büyük oranda o yıllarda atılmıştır.

12 Eylül 1980 yılında gerçekleşen askeri darbe 12 Eylül öncesi yaşanan olaylara son vermişti ama sonuçları çok ağır oldu; yüzbinlerce insan gözüaltına alındı ve yargılandı, yüzlerce kişi idam cezasına çarptırıldı. İnsanlar “güvenilmez” olduğu gerekçesiyle işlerinden atıldı, gazeteciler hapsedildi. Çok sayıda üniversiteli işlerinden atıldığı gibi birçok üniversiteli de üniversiteleri tarafından okuldan atıldı.¹³ Murat Belge’ye göre otoriter bir devlet olmanın ön koşulu uysal bir topluma sahip olmaktan geçer. Eğer bir toplum içinde uysallaşmaya direnenler olursa fiziksel olarak ortadan kaldırılır. Esas amaç bireyselliği ortadan kaldırarak kitleler yaratmaktır. Yaratılmaya çalışan kitlenin inanması gereken bir değer mutlaka olmalıdır. Aslında daha öncelerden bu yana zaten uyulması gereken milliyetçilik gibi bir değer vardı.¹⁴ Bunun propagandasının yapılması için de gazete, radyo, televizyon ve sinema gibi araçlar kullanılacaktı. Bir tarafta böylesine bir baskı ortamı yaşanırken, diğer tarafta da liberalizm her geçen gün güçlenmeye başladı. 1983 yılında yapılan seçimleri kazanarak Başbakan olan Anavatan Partisi lideri Turgut Özal, uygulamaları, aldığı kararları ve davranışlarıyla birçok kesim tarafından eleştirildi. Kültür ürünlerinin giderek metaya dönüşmeye başladığı böyle bir ortamda rekabet ve kazanma hırsı düşüncesi önem kazanmaya başladı.¹⁵ Serbest ekonomi politikasının karşılığının alınabilmesi için tüketici yaratılması gerekiyordu. Yeni bankacılık hizmetleri,

¹³ Sina Akşin, **Kısa Türkiye Tarihi**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007, s.278.

¹⁴ Murat Belge, **12 Yıl Sonra 12 Eylül**, Birikim Yayınları, 1993, İstanbul, s.10.

¹⁵ Galip Deniz Altınay, “12 Eylül Filmlerinde Şiddetin Sunumu”, Serpil Kirel (ed), **Türk ve Dünya Sineması Üzerine Sentezler**, İstanbul: Parşömen Yayınları, 2011, s.85.

kredi kartları, nakit avansı, harcamaları taksitlendirme gibi hizmetler insanların hayatına girdi. 1989 yılında yapılan bir araştırma gençlerin televizyonda izlediği dizi ve filmlerden etkilendiğini ortaya koyuyordu. Bu da genç kuşağın filmlerde gördüğü hayatlara özenerek yetiştiği anlamına geliyordu. Aynı araştırma medyanın Türk izleyiciye Batı’da orta sınıf insanın nasıl yaşadığına ilişkin örnekler verdiğini ortaya koyuyordu. “Genç kuşak mensupları, orta kademe yöneticiler, satış elemanları, turizm sektörü çalışanları ekranlarda seyrettikleri bu yaşam tarzından etkilenip Batı’daki akranlarını kendilerine model olarak almaya başlamıştı.”¹⁶

Bu yıllardan itibaren çok fazla tüketmeye, dahası büyük bir hızla tüketmeye başladık. “Baudrillard bugün tüm çevremizde nesnelerin, hizmetlerin ve maddi malların çoğaltılmasıyla oluşturulmuş akıl almaz bir tüketim ve bolluk gerçeğinden bahseder”.¹⁷ Tüketim artık neredeyse “var olma” haline dönüştü. Bunda bizim tüketime olan merakımız kadar bütün çevremizin buna göre tasarlandığı gerçeğini de gözden kaçırmamamız gerekiyor.

Böyle bir ortamda daha fazla çalışıp, daha fazla kazanması gerektiğini düşünen insanlar için zaman çok önemli bir meta haline dönüştü. İnsanlar yemek yerken bile vakit kaybetmek istemiyordu. Hatta bu nedenle hızlı yemek sektörünün ünlü markaları da İstanbul’da ilk şubelerini açmaya başladı.¹⁸

Turgut Özal’ın uygulamaya soktuğu iktisadi politikalar sayesinde iş insanları ve özel sektörde yönetici pozisyonunda çalışan insanlar gelirlerini ciddi bir şekilde arttırdı. Aynı gelir artışından eğlence ve basın sektöründe çalışan bazı isimler de faydalandı. Böylelikle toplumun hiç küçümsemeyecek büyüklükteki bir kısmı çok ciddi harcamalar yapma imkanına ulaştı. Bu kesim hiç şüphesiz kentleşme sürecini de etkiledi.¹⁹ 1980 öncesine kadar iş dünyasında fazla bir ağırlığı olmayan kadınlar 1980 sonrasında iş hayatına daha fazla dahil olmaya başladılar. Birlikteliklerde hem kadının hem de erkeğin

¹⁶ Rıfat N. Bali, **Tarz-ı Hayattan Life Style’a Yeni Seçkinler, Yeni Mekanlar, Yeni Yaşamlar**, 11. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015. s. 31.

¹⁷ Osman Metin, Şerek Karakaya, “Jean Baudrillard Perspektifinden Sosyal Medya Analizi Denemesi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt. 19, Sayı. 2 (Aralık 2017), s.109-121.

¹⁸ Bali, s.46.

¹⁹ Bali, s.110.

çalıştığı bir model yaygınlaşmaya başladı. İnsanlar kendi sosyal seviyelerine göre, kendilerine benzeyen insanların bir arada yaşayabilecekleri lüks yaşam alanlarının arayışına girdiler. Hem yaşadıkları yerden fazla uzaklaşmadan çeşitli aktivitelere katılabilecekleri hem de bütün gün zaman geçirdikleri plaza camlarının içinden çıkıp rahat nefes alabilecekleri yaşam alanları ihtiyaç duydular. Bu kesim aynı zamanda İstanbul'un "taşralaşmasından" da şikayet edip şehrin dışında yaşamayı arzuluyordu. Böyle bir ortamda 1984 yılında çıkan Toplu Konut Yasası sayesinde Amerika ve Avrupa'dakilere benzer sitelerin inşasına başlanmış oldu.²⁰

İstanbul'da "güvenlikli ve ayrıcalıklı" sitelerin sayısında zamanla ciddi şekilde artış oldu. Bunun temel nedeni bu dönemde zenginleşen kesimin, şu an içinde olduğumuza benzer bir şekilde eski mahalle hayatına olan özlemiydi. Tabii belki bir farkla; o mahallede kendi sosyo ekonomik statülere göre insanların ikamet etmesi gerekliliği ve çevrenin onların aradığı "doğayla bütünleşme" ihtiyacını karşılayacak özelliklerde olması. Zira o yıllarda şimdikinden farklı olarak mahalle kültürünü bildiğimiz anlamıyla; komşuluklarıyla, küçük esnafıyla, dayanışmasıyla yaşatan; çocukların güvenli bir şekilde sokaklarda, bahçelerde oynayıp, meyve ağaçlarından meyve topladığı mahalleler mevcuttu. Ancak zaman içerisinde o mahallelerin bulunduğu bölgelerdeki yaşam alanları yukarıda bahsi geçen insanların ihtiyaçlarını karşılayacak sitelerin dizayn edilmesi için yıkıldı ve oralarda yaşayan insanları başka bölgelere sürüldü.²¹ Buna en güncel örnek olarak bir süre önce İstanbul'un Fatih ilçesinde Yedikule'de inşa edilen Yedikule Konakları; Kadıköy ilçesinde bulunan Fikirtepe'deki onlarca sayıdaki büyük camlı gökdelenler; biraz daha öncesine gittiğimiz zaman yine Fatih ilçesinde bulunan Sulukule; Şişli ilçesinde bulunan Bomonti; Beyoğlu ilçesinde bulunan Tarlabası bölgesi gösterilebilir. Bu bölgelerde dönüşüm çok hızlı, neredeyse birden bire gerçekleşti. Bugünlerde Kadıköy ilçesinde yukarıda örnek verdiklerimizden farklı olarak, teker teker binalar yıkılıyor ve yerlerine yine diğerlerinde olduğu gibi yüksek katlı, birbirine benzeyen binalar inşa ediliyor. "Sağlam olmayan binaların güçlendirilmesi, yeniden inşa edilmesi" adıyla 3-5 katlı binaların yerlerini 20-30 katlı

²⁰ Bali, s.113.

binalar alıyor. Bu binalarda yaşayan insanların neredeyse tamamı birbirlerini hiç tanımadan, o eski mahalle kültürüyle hiçbir ilgisi olmadan yaşamlarını sürdürüyorlar. Dönemin en gözde ve en pahalı toplu konutlarından bir tanesi, bu dönemde zenginleşen iş insanların duyduğu mahalle yaşamına özleme referansla kendi toplu konut sitesinin pazarlamasını şu sözlerle tanımlıyordu:

“Bir zamanlar her İstanbullunun sahip olup sonradan yitirdiği bir yaşama biçimini geri kazanmak. Gelenekten geleceğe uzanan bir vizyonu bu; Meydanı, dükkanları, okulu, toplantı salonu, spor ve sosyal kulüpleri ile birlikte, toplum ruhunun ve komşuluk ilişkilerinin de serpilip gelişeceği bir yaşama mekanı kurmak. Mahalleyi, mahallelilik kimliğini yeniden yaratmak ve yaşatmak. Kaçmak değil, buraya varmaktı hedef.

Ana kavram, o bilinen banliyö ve site anlayışından çok farklıydı. Toplumsal değerlere hem fiziksel, hem de ruhsal anlamda bir dönüşü içeriyordu: Birbirini tanıyan, birbiriyle görüşen aileler, sık sık rastlanan “aşına çehreler”, merhabalar, günaydınlar, çocukların sokakta yaşadıkları o inanılmaz büyüklükteki evren... İnsanlara, hem sağlıklı bir “kamusal” yaşama olanağı veren, hem de canları istediğinde kendi ev ve bahçelerinde özel yaşantılarına çekilmelerini mümkün kılan bir ortam. Mahalle işte! Hayali cihan degecek bir vakitte, geçmişte, Erenköy’de, Bostancı’da ya da Yeşilköy’de, Fatih’te, Nişantaşı’nda olduğu gibi...²²

İnsanlar Amerikan filmlerinde gördüğü yüksek katlı binalarda yaşamının hayalini kurmaya başladı. Yüksek bina bir anlamda “gelişmişlik” anlamına da geliyordu. Bunlara benzer binaların inşasına bugünlerde de devam ediliyor ve halen talep görüyor. Ancak insanların bir kısmı da bunun aksine kırsalda düzayak, önünde küçük de olsa kendisine ait bahçesi olan bir evin hayalini kuruyor. Belgeselin karakterlerinin yerleşmeyi tercih ettiği Bozcaada’ya bu hayalin peşinden, Haluk ve Merve’den daha önceki yıllarda gelmiş olan başka insanlar da var.

²² Bali, s.115.

4. BOZCAADA'YA DAİR

4.1 Coğrafi Konum ve Demografik Yapı

Ege Denizi'nin kuzeyinde bulunan Bozcaada, 40 km²'lik yüzölçümüyle Türkiye'nin 3. büyük adası. İstanbul'a otomobille yaklaşık 7, Çanakkale'ye 1, İzmir'e de 4 saat uzaklıkta. Adaya ulaşmak için Çanakkale'nin Geyikli ilçesinden yaklaşık 40 dakika süren bir feribot yolculuğu yapılması gerekiyor. Feribot seferleri turistlerin adaya akın etmesi nedeniyle yaz döneminde oldukça fazla. Yaz sezonunun sonunda oldukça seyrekleşiyor, kış aylarında günde sadece 2-3 sefer gerçekleştiriliyor. Sefer sayısının az olması ada halkının ana karayla olan bağlantısını güçleştiriyor ve bu konuyla ilgili sık sık tartışmalar gündeme geliyor.²³

Kayıtlı yerleşik nüfusu yaklaşık 2500 kişi²⁴ olan adanın nüfusu kış aylarında bir miktar daha azalıyor. Hava koşulları ve ada halkının geçim kaynağının büyük oranda turizme bağlı olmasını nüfusun azalmasındaki nedenler olarak gösterebiliriz. Çünkü 2-3 ay gibi süren sezon dışında çok fazla iş olanağı yok. Toprak yapısının uygun olması ve sürekli rüzgâr alması nedeniyle bağcılık ve buna bağlı olarak şarapçılık turizm ile beraber adalılar için çok önemli diğer bir geçim kaynağı ve bir kültür unsuru olarak görülüyor.

1970'lere kadar ada nüfusunun yarısını Rumlar oluşturuyordu. 1964 yılında yaşanan olaylar nedeniyle Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi Bozcaada'da da Rum nüfusu hızla azalmaya başladı. Zamanında ortasından geçen bir dereyle ayrılan iki mahalle, Rum ve Türk mahalleleri bugün resmi isimleri başka olsa da hala aynı isimlerle anılıyor. İki farklı mahallede bulunan evler mimari özellikler bakımından farklılık gösteriyor. Rum Mahallesi olarak bilinen Cumhuriyet Mahallesi'nde bugünlerde Rum cemaatinden 25-30 kişi yaşıyor.²⁵

²³ Bozcaada Haber, "Sefer saatleri değişiyor ama son feribotun saati yine gündemde", *Bozcaada Haber*, 31.10.2017, <http://www.bozcaadahaber.net/sefer-saatleri-degisiyor-ama-son-feribotun-saati-yine-gundemde/7296/> (son erişim tarihi 4 Haziran 2018)

²⁴ Bozcaada Belediyesi, Hakkında, <http://www.bozcaada.bel.tr/bozcaada/bozcaada-hakkinda/> (son erişim tarihi 3 Nisan)

²⁵ Bozcaada Belediyesi, Hakkında, <http://www.bozcaada.bel.tr/bozcaada/bozcaada-hakkinda/> (son erişim tarihi 3 Nisan)

Bozcaada’da ana yerleşim merkezi dışında kalan bölgelerin önemli bir kısmında imara izin verilmiyor. İmara açılması gündeme gelen bölgeler için de Bozcaadalılar ve Bozcaada Belediyesi itirazlarda bulunuyor.²⁶ Bu sayede birçok endemik türe ev sahipliği yapan Bozcaada çoğu yerin aksine hızla betonlaş(a)mıyor. Bozcaada doğal güzellikleri sayesinde “ideal” bir yaşam alanı, büyük şehirlerdeki kaostan tam tersi sakinliğiyle sığınılacak bir “liman” niteliğinde görülüyor. Her şeye rağmen son birkaç yıl içinde adanın birçok noktasında yapılaşma başladı. Bakir koyların bir kısmı artık tatil sitelerine ev sahipliği yapıyor.

Bozcaada’ya gelen insanlar çok büyük oranda turizm sezonunu tercih ediyor. Geldikleri zaman karşılaştıkları şeylerin başında bakir kalabilmiş koyların içinde temiz bir deniz, 30-35 derece gibi bunaltıcı sayılabilecek sıcaklıklarda bile serinlik hissi veren kuzey rüzgârları, rüzgar gülleri, Polente Feneri; arnavut kaldırımlı, güzel kapıları ve pencereleri olan sokaklar, her mekanda ayrı bir müzik sesinin yükseldiği meyhaneler; mezeler, şaraplar, balıklar, adaya özgü lezzetler... Bir defa böyle bir dönemde tatil için ziyaret edilen ada bir anda “ömürlerin bundan sonrasının geçirilmesi gereken yer” olarak akıllarda kalıyor. Hal böyle olunca Bozcaada’ya yerleşmenin hayalini henüz adadan ayrılmamışken kurmaya başlıyor. Ada bir anda bütün kaostan kaçmak, sakin bir yaşam sürüp hayatın zevkini alabilmek için yerleşilmesi gereken bir “vaha” oluveriyor.

Neredeyse diğer her şeyde olduğu gibi adanın da gerçekte ne olduğunun anlaşılabilmesi için onunla yeterince zaman geçirmek gerekiyor. Yaz döneminde insanları bütün çekiciliğiyle karşılayan adanın turizm dönemi dışında kalan zamanlarında nasıl bir şeye benzediğinin anlaşılması için turizm dönemi dışında da ziyaret edilmesi gerekiyor. Hatta bu bile başlı başına yeterli değil. Çünkü herhangi bir adada daimi olarak yaşamak başka bir yerde yaşamaktan çok farklı güçlükleri beraberinde getiriyor.

²⁶ Bozcaada Belediyesi Meclis Toplantısında Alınan 2015/28 Sayılı Meclis Kararına Bağlı İtiraz Görüş ve Öneri Metni <http://bozcaada.bel.tr/wp-content/uploads/imar-itiraz-metni.pdf> (son erişim tarihi 4 Haziran 2018)

Bozcaada özelinde, adada yaşamayı diğer herhangi bir yerde yaşamaktan güç kılan kılan etkenlerin başında farklı iklime sahip olması geliyor. Bulunduğu konum itibarıyla yılın neredeyse her döneminde kuvvetli rüzgâr alan bir yerleşim yeri. Rüzgârın, özellikle de lodosun insan psikolojisi üzerine olumsuz etki ettiği yönünde bazı uzman görüşleri ve bu görüşler doğrultusunda hazırlanmış haberler mevcut.²⁷ Öte yandan şiddetli rüzgâr deniz ulaşımını etkilemekte, adaya tek ulaşım yolu olan feribot seferlerinin sıklıkla iptaline neden olmaktadır. Deniz ulaşımının bir veya birkaç gün yapılamıyor olması insanda bir nevi “hapiste olma” hissi yaratıyor. O günlerde her ne kadar bir yere gidilmeyecek olursa da, istese de gidemeyecek olması insanın üzerine bir baskı yaratıyor. Bazı tüketim ürünleri adaya belirli günlerde geliyor. Örneğin yerel halkın haftalık alışverişini yaptığı semt pazarı yaz ve kış aylarında çarşamba günleri pazarcı esnafının ana karadan gelmesiyle toplanıyor. Adada bulunan kasaba etler veya markete tavuklar da benzer şekilde, haftanın belirli bir gününde geliyor. Hava muhalefeti nedeniyle çok defa pazarın kurulamadığı, etin veya tavuğun, kargo aracının adaya gelemediği oluyor. Bunlar neredeyse her türlü hizmete erişimimiz olan kentlerde anlaşılması çok güç bir takım duyguları harekete geçiriyor. Bu kısıtlanma duygusunu Haluk ve Merve’ye sorduğum zaman “Başlangıçta çok sinir bozucuydu, alışabilmemiz oldukça zaman aldı. Hala da tam olarak kabullenebildiğimizi söyleyemeyiz” yanıtını vermişlerdi. Bu yanıt benim için oldukça anlaşılır. Hayatının büyük bir kısmını aradığını bulabilme, çok olağanüstü bir durum olmadıkça bir yerden bir yere gidebilme özgürlüğü içinde yaşamış insanların buna alışabilmesi için zaman geçmesi veya belki de hiç alışamayacak olması anlaşılabilir bir durum. Benim için aradığım sebze köşedeki manavda kalmamışsa bir arka sokaktaki süpermarkete gitmem yeterli. Kadıköy-Beşiktaş seferini yapan Şehir Hatları vapuru sis nedeniyle kalkamazsa az ilerideki sarı dolmuşa binip Beşiktaş’a giderim. Orada fazla sıra varsa beklemeden metrobüse yönelir, bir nedenden dolayı onu da istemezsem Marmaray’ı kullanarak yine gideceğim yere gidebilirim. Sebze ve ulaşım üzerinden verdiğim örnekleri büyük kentlerde yaşayan insanlar olarak her alanda çoğaltabilmemiz sanırım çok zor değil. Bu bağlamda düşündüğümüz zaman ada bütün doğal güzellikleriyle birlikte oldukça sınırlayıcı bir mekân aynı zamanda.

²⁷ Cihan Haber Ajansı, “Lodos başımızı derde sokuyor!”, Habertürk Gazetesi, 10.11.2010, <http://www.haberturk.com/saglik/haber/570289-lodos-basimizi-derde-sokuyor> (son erişim tarihi 4 Haziran 2018)

Büyük kentlerde yaşayan insanlar olarak sadece temel ihtiyaçlarımıza değil, kültür-sanat etkinliklerine erişim yönünde de oldukça fazla seçeneğimiz var. Bozcaada bu türden etkinliklere katılım yönünden de oldukça sınırlayıcı. Yıl içinde düzenlenen caz festivali, film festivali, tiyatro festivali, kitap günleri, şiir okuma günleri v.b. gibi etkinlikler nedeniyle Bozcaada ana karadan yıl içinde kültür-sanat etkinlikleriyle dolu bir yer gibi algılanıyor. Oysa bu etkinlikler adada senede bir defa, büyük oranda da kış gelmeden yapılıyor. Kış aylarında açık olan birkaç mekânın dışında hiçbir şey yok diyebilmek mümkün. Adada kitap satın alabileceğiniz tek bir kitabevi bile bulunmuyor, uzun süredir bir kırtasiye dahi yoktu. Yaz aylarının dışında kalan dönemde “iyi” müzik dinleyebileceğiniz bir mekân bulmak da oldukça güç. Merve ve Haluk’la bu konu üzerine yaptığımız konuşmalardan bir tanesinde “ Bu Yunan müzikleri çalan meyhanelerin kışın açık olanlarında arabesk müzik çalıyor. Aynı mekânlar, aynı insanlar...” dediğini hatırlıyorum. Bu durum sadece Bozcaada’ya özgü değil elbette. Bir şeyler “pazarlamaya” yönelik kurulmuş olan bütün yapılarda benzer çelişkiler mevcut.

4.2 Göçün Sebepleri

Kent yaşamı insanlara çeşitli olanaklar sağlamakla beraber zaman zaman sorunlar da yaşıyor. Son yıllarda insanlar sorunlar nedeniyle üzerlerinde daha çok baskı hissetmeye başlamış olacak ki büyük şehirlerden kırsal kesime yerleşmek isteyen insanların sayısında bir artış var. Doğal yaşam koşullarından her geçen gün biraz daha uzaklaşan şehir insanı birkaç metrekairelik bir bahçenin ve o bahçe içinde yetiştireceği sebze ve meyvenin hayalini kuruyor.

Merve ve Haluk’a Bozcaada’ya yerleşme kararı aldırان birden fazla neden var. Büyük kentlerde yaşayan insanların maruz kaldığı trafik, gürültü, hava kirliliği, çevre kirliliği betonlaşma v.b. gibi bir takım fiziksel olumsuzluklar onların kenti terk etmesindeki nedenlerden bazıları. Bir de bunlar gibi açık bir şekilde görünür olmayan, ancak üzerine düşünüldüğü zaman fark edilebilecek etkenler var; işin yarattığı baskı, pahalılık, nezaketsizlik, tahammülsüzlük, güvenlik sorunu; terör, deprem, kaza riski, her türlü şiddet v.b. Bunlar içinde benim üzerine hiç düşünmediğim “deprem korkusu” Merve’nin aslında uzun zamandır hissettiği bir duyguymuş. 17 Ağustos 1999 yılında meydana gelen Gölcük depreminde binlerce insanın hayatını kaybetmesine, birçok insanın da evsiz kalmasına neden oldu. Sonrasında yaşanan artçı depremler ve ilk şoku yaşamının etkisiyle insanlar uzun süre evlerine giremedi. İlerleyen yıllarda İstanbul’da çok daha büyük bir şiddette depremin meydana geleceği ve tarihini vermemekle birlikte bu depremin %100 gerçekleşeceğine ilişkin haberler yapıldı, televizyon programlarında “uzmanlar” uzun uzun bunun üzerine konuştu. ²⁸ Bu süreçte İstanbul’da “zayıf” olan binaların, öncelikle de kamu binalarının güçlendirilmesi, gerekiyorsa yıkılıp yeniden yapılması gibi bir politika izlendi. Zamanla bu yenileme projesine konutlar da dahil oldu. Tabii bu beraberinde bir takım rant tartışmalarını da getirdi. Bir grup insan yenileme ihtiyacı olmayan evlerinde rant uğruna yıkılıp yeniden yapıldığı görüşünü öne sürdüler. Son birkaç yıl içinde İstanbul bir tür şantiyeye dönüştü. Zamanla başka “mega” projelerin

²⁸ AFAD: 12 yıl içinde İstanbul’da büyük bir deprem olacak, 2017, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201708301029938976-afad-12-yil-istanbulda-buyuk-deprem-yasanacak/> (son erişim tarihi 4 Mayıs 2018)
Uzmanlardan ‘İstanbul depremi’ uyarısı: Tsunami yutacak, 2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/804927/Uzmanlardan_istanbul_depremi_uyarisi_Tsunami_yutacak.html (son erişim tarihi 4 Mayıs 2018)

de katılmasıyla birlikte artık İstanbul'da neredeyse her mahallede birkaç inşaat görebilir olduk. Ağustos'ta meydana gelen depremi yaşamış olmak ve İstanbul'un bu şantiye hali Merve'de "deprem olacak" korkusunu canlı tutuyormuş. Bozcaada'ya yerleşmeden önceki en büyük arzusu güven içinde oturabileceği bir evde yaşamakmış.

Haluk tarafında depreme ilişkin direkt bir duygu yok. Benim için onun söylediği en önemli şey "ben ceo'mun yaşadığı hayatı yaşamak istemiyorum ki" olmuştu. Bunu da şu sözlerle açıklamıştı; "bütün hafta boyunca bir yerlerden bir yere koşturma halindeyiz. Türlü streslere katlanıyoruz. Sadece trafik, gürültü v.s. değil. İşin de yarattığı korkunç bir ağırlık var üzerimizde. Bir gün durup düşündüm. Bu kadar uğraşıp da seneler sonra yükselip, onun gibi olacağım kişinin hayatına baktım. O gün karar verdim. Benim olmak istediğim kişi o değil. Öyleyse ben neyin mücadelesini verip, neden ömrümden yiyorum. Yaşamak bu kadar zor değil. Giderim bir yerde daha sakin bir hayat yaşarım" olmuştu.

Haluk'a ilişkin dikkatimi çeken bir diğer düşünce de güvenlik meselesiyle ilgiliydi. Arkadaşlarıyla bir araya geldikleri bir akşam onlara Bozcaada'ya yerleştikleri zaman orada büyük bir köpeğe ihtiyaçları olduklarını, bu sayede o köpek tarafından evlerinin koruma altında olacağından bahsetmişti.²⁹ Büyük şehirlerde yaşayan insanlar için güvenlik oldukça önemli bir konu. Oysa Bozcaada'da böyle bir durum söz konusu değil. İnsanların evlerinin kapılarını açık bırakırken bile tedirgin olmuyor; esnaf bir yere gideceği zaman kapısını ve penceresini açık bırakıp gidebiliyor. Doğal olarak Haluk'un adaya gitmeden önce böyle bir durumu varsayabilme ihtimali çok zayıftı. Bu istediğinden ancak adada yaşayan birine bahsetseydi o kişi ona adanın ne kadar güvenli bir yer olduğunu söyleyip, böyle bir şeye gerek olmadığını anlatabilirdi. O akşam bu fikrinden bahsettiği arkadaşları da şehirde yaşayan insanlar olarak bu konuya Haluk gibi bakıyorlardı.

Merve ve Haluk Bozcaada'ya yerleşme kararı aldıklarında nasıl para kazanıp geçinecekleri konusunda bir fikirleri yoktu. Biriktirmiş oldukları bir miktar paranın onları kısa bir süre idare ettireceklerinin farkındalardı. Ancak her ikisi de çok başları sıkışırsa, her ne kadar hiç istemiyor olsalar da daha önce yapmış oldukları metin yazımı, sosyal medya yönetimi ve bunlara benzer uzaktan çalışabilecekleri bazı işleri yapabileceklerini

²⁹ Cem Hakverdi (Yapımcı-Yönetmen), Hayat Bazen (Belgesel), İstanbul, 2017

söylüyorlardı. Zaten şehirde kalsalar da iş konusunda herhangi bir garantileri yoktu. Etraflarında daha önce birçok insan işten çıkarılmıştı. Günün birinde kendilerinin de durup dururken işlerinden çıkarılmaması için hiçbir sebep bulunmuyordu. Bu güvensizlik duygusu modern kurumlarda çalışan birçok çalışanda mevcut. Sennett, modern kurumsal yapılan değişim sürecinde “kısa süreli, sözleşmeli ya da dönemlik işlerin” ortaya çıktığından söz ediyor.³⁰ Bu bir taraftan herhangi bir kuruma hissedilen aidiyet duygusuna ciddi zarar verirken bir taraftan da aslında mobilite anlamına geliyor. Kurumların yapısındaki bu dönüşüm sayesinde ortaya çıkan “kısa süreli” işler nedeniyle “freelance” olarak çalışan insanların sayısı ciddi şekilde arttı. Haluk ve Merve’de geçim derdine düşerlerse çok rahatlıkla bir “freelance” iş bulabileceklerinden neredeyse emindiler.

Şehirde yaşayan insanların önemli bir kısmında olduğu gibi Merve ve Haluk’un da kendi sebze ve meyvesini yetiştirmek gibi bir hayalleri vardı. Daha önce herhangi bir deneyimi olmayan şehir insanı için sebze ve meyve yetiştirmek bir avuç tohum, toprak ve suyun birleştiği basit bir işlemmiş gibi gözüküyor. Bunun gerçekte nasıl bir şey olduğunu anlamak için bir defa o işe bulaşmak gerekiyor. Bozcaada’ya yerleştikleri ilk birkaç ay içinde Haluk bahçeyi yeşillendirmek için bir çuval çim tohumu almıştı. Kulaktan dolma bazı bilgilerle önce toprağı bir çapa yardımıyla havalandırılmış, daha sonra tohumları serpmiş ve sulamıştı. Üzerinden bir süre geçmiş olmasına rağmen çim tohumlarında herhangi bir değişiklik olmamış, üstelik daha önce yüzeyde görünen tohumların miktarında da ciddi bir azalma olmuştu. Üzerinden bir süre daha geçtikten sonra o gün serpilen tohumların neredeyse tamamına yakınının karıncalar tarafından taşındığını görmüştü. En basit görünen bahçeyi yeşillendirme çalışması için bile bilinmesi gereken çok şey var. Benzer şey domatesler için de geçerli. Domates yetiştirmek için adaya genelde hangi yönden rüzgâr estiğini bile hesaba katmak gerekiyor. Bozcaada’da rüzgârın genelde kuzey yönünden estiğini öğrenmek çok zor bir şey değil elbette. Önemli olan domates fidelerini rüzgârın yönüne göre belirli bir eğimde ve toprak desteğiyle dikmek gerektiğini öğrenebilmekte. Bunun için toprakla ciddi zaman geçirmek; bir şeylerin ters

³⁰ Sennet, s.22.

gittiğini anlamak ve bu konuda birilerinden bir şeyler öğrenebilmek için zaman geçmesi gerekiyor.

Sahip oldukları kedi de belgeselde bir karakter gibi konumlandırılmıştır. Bunun nedeni günümüz insanının çok farkında olmadığı, aslında kedi ve köpek gibi insanlarla birlikte yaşayan hayvanların insanların kendi menfaatleri doğrultusunda aldığı kararlar neticesinde hayatlarının ciddi şekilde etkilendiğine vurgu yapma isteğidir. Bu belgeselde hayatının hiçbir döneminde toprağa ayak basmamış olan evin kedisi Baza, belgesel karakterlerinin aldığı kararlar neticesinde, tıpkı onlar gibi, doğayla birleşme imkânına ulaşmıştır. Tıpkı karakterler gibi o da çevreyi keşfetme arzusundadır.

5. “HAYAT BAZEN” BELGESELİ

5.1 Künye

Yönetmen: Cem Hakverdi
Kamera: Cem Hakverdi
Kurgu: Cem Hakverdi
Müzik: Deniz Güngören
Ses: Mine Erkaya
İngilizce Çeviri: İpek Kotan
Bütçe: 97355 TL (2015 yılı)
Tür: Belgesel
Süre: 84 dakika
Format: 1920x1080 – Renkli
Ses: Stereo

5.2 Karakterler

Film yaratım sürecinde karakterlerin anlatıya sağladıkları katkı çok büyük. Öyle ki sadece bir karakteri samimi veya gerçekçi bulamadığımız için filminden kopabiliyoruz. Hatta filmi izledikten sonra film hakkında yaptığımız konuşmalarda, diğer bütün güzel olan her şeye rağmen ilk olarak bir oyuncunun ne kadar zayıf olduğundan söz ediyoruz. Bunun tam tersi de mümkün tabii. Bazı filmlerde oyunculuk o kadar kuvvetli ki sadece onun performansı sayesinde film çok kuvvetli olabiliyor.

Bu bir belgesel çalışma olduğu için herhangi bir şekilde kast kullanımı mümkün değildi. Belgeselin araştırma sürecinde yan karakterlerin kimler olabileceği üzerine ciddi zaman harcandı. Muhtemel “adaylar” Bozcaada’da yaşayan ve mümkün olduğunca Haluk ve Merve’nin yaşantısını tesir edebilecek olanlar içinden seçildi. Bazı karakterler yapım süreci içinde kayıt altına alınmış olmalarına rağmen hikâyeyi ilerletmeye katkı sağlamadığı için kurgu aşamasında elendi. Sonunda en fazla katkı sağladığı düşünülen

karakterler kurguda kullanıldı. Bu çalışma röportaja dayalı veya bir dış anlatıcının olmadığı bir yöntem tercih ettiği için karakterlerin belirli “özelliklere” sahip olması önemliydi. Bu bölümde hem belgeselin karakterleri tanıtılacak hem de belgesele sağladığı katkı üzerinde durulacak.

Merve Yavuzer – Haluk Yavuzer

Belgeselin ana karakterlerinden **Merve Yavuzer** 1984 İstanbul doğumlu. Diğer ana karakter **Haluk Yavuzer** 1983 İstanbul doğumlu. Haluk ve Merve İstanbul Bilgi Üniversitesi’nde Reklamcılık okuduğu yıllarda tanıştılar ve mezun olduktan çok kısa bir süre sonra evlendiler. Mezuniyetlerinin akabinde, reklam sektöründe metin yazarlığı ve dijital pazarlama gibi alanlarda çalıştılar. İkisinin de farklı farklı şirketlerde iş deneyimleri oldu. İstanbul’dan ayrılmadan önce Merve bir bankanın dijital pazarlama, Haluk da bir firmanın dijital satın alma bölümünde çalışıyordu. İstanbul’daki evleri Anadolu Yakası’nda, Kadıköy ilçesindeydi. Çalıştıkları şirketler Avrupa Yakası’nda; birisinin Mecidiyeköy’de diğerinin ise Levent’te yer alıyordu. İş yerlerine ulaşmak için önce kısa sayılabilecek bir mesafe için dolmuş, daha sonra da metrobüsü kullanıyorlardı. Günde ortalama gidiş-dönüş için 150 dakikaları trafikte geçiyordu. Sabah erken saatlerde başlayan mesai ve akşam eve dönüşte saatin geç olması nedeniyle hafta sonları dışında sosyalleşecek fazla zamanları yoktu.

İstanbul’da yaşadıkları dönemde ara ara arkadaşlarıyla kendi evlerinde toplanıyorlar, fakat çoğunlukla yalnız oluyorlardı. Birçok çalışanda olduğu gibi onlar için de hafta sonu tatil günleri sosyalleşmek, çeşitli ziyaretlerde bulunmak, kendilerine vakit ayırmak veya ev işleriyle ilgilenmek için tek zaman dilimiydi. Kariyerlerine göre iyi sayılabilecek miktarda gelirleri vardı.

Fotoğraf – Merve Yavuzer

Fotoğraf – Haluk Yavuzer

Nihal Hanım

Belgeselin yan karakterlerinden birisi **Nihal Hanım**. Belgeselin araştırma sürecinde Bozcaada’da yaptığım çekimler sırasında kendisiyle tanıştım. Haluk ve Merve’nin yan komşusu olan Nihal Hanım “Ada” adındaki köpeğiyle beraber Bozcaada’da yaşıyor. Daha önceki yıllarda tıpkı Haluk ve Merve gibi büyük şehirde yaşamış, bir şeylerin yorgunluğuyla Bozcaada’ya yerleşme kararı almış. Ada yaşamına ilişkin çok fazla tecrübeye sahip. Neredeyse adada yaşayan herkesi tanıyor ve neyin nerede olduğunu biliyor. Merve ve Haluk’un adayı tanıyabilmesi ve diğer insanlarla ilişki kurmaya başlayabilmesi için çok önemli bir karakter.

Fotoğraf – Nihal Hanım

Ethem Özgüven

Belgeselin yan karakterlerinden bir tanesi **Ethem Özgüven**. Kendisi bir üniversitede öğretim üyesi olarak çalışıyor. Uzun yıllardır yaz dönemini Bozcaada'ya geçiriyor. Balıkçılığa karşı büyük merakı var. Hem adada yaz aylarında uzun yıllardır ikamet ediyor olması hem de her sene eşiyle beraber Ekim ayında gerçekleşen belgesel festivalini gerçekleştirdiği için adada herkesi tanıyor. Karakterlerin balıkçılık, bahçecilik, tohumculuk ve Bozcaada üzerine konuşabileceği bir karakter.

Fotoğraf Ethem Özgüven

İpek Saygılı

Bir diğerkarakter **İpek Saygılı**. Kendisi İstanbul’da mimar olacak çalışıyor, Merve’nin en yakın arkadaşı. İpek’in belgesele en büyük katkısı İstanbul’dan Bozcaada’ya arkadaşlarının ziyarette geliyor olmasını göstermek ve geldikleri zamanlarda da Haluk ve Merve’nin anlattıkları üzerinden yaşamlarını takip edebilmek.

Fotoğraf – İpek Saygılı (sağda)

Baza

Haluk ve Merve'nin İstanbul'daki kedisi. Belgeselde Baza da bir karakter gibi konumlandırıldı. Bunun başlıca nedeni aslında onun yaşamının da ana karakterlerin aldığı bu karar neticesinde çok ciddi bir değişime uğrayacağına vurgu yapmaktır. Genelde insanlar olarak kendi türümüz dışındaki canlıların ne düşündüğü ya da kendi menfaatlerimiz doğrultusunda aldığımız kararlar neticesinde diğer canlıların ne yönde etkilendiğini düşünmek aklımıza gelmiyor. Bazen gelse de insan kendi menfaatleriyle çatıştığı noktada onların yaşamlarını ikinci plana atıyor. Bu belgeselde Baza üzerinden bu durumu görünür kılmakla beraber aslında vermesi çok da kolay olmayan birçok duyguyu izleyiciye geçirme şansı elde ettim. Film süresince onun bahçeye attığı ilk adımlardaki tedirginliği ve çevreyi tanıma arzusunda olması ana karakterlere çok benzer duygulardı. Bu sahnelerde Baza üzerinden aslında ana karakterlerin duygu durumuna gönderme yapmayı amaçladım. Aynı zamanda Baza'nın varlığı izleyici zaman zaman gülümsetmek adına oldukça işe yaradı.

Fotoğraf - Baza

Mori

Mori, Haluk'un daha İstanbul'dayken sahip olmayı hayal ettiği gibi oldukça büyük, Sivas Kangal cinsi bir köpek. İstanbul'da arkadaşlarına bahsettiği amaç doğrultusunda, kendi alanlarını koruması amacıyla Kaz Dağları'nda bir sitenin bahçesinden sahiplenildi. Ancak Mori yetiştirilme yöntemi nedeniyle oldukça sevecen, eve gelen herkese sevgi gösterisinde bulunan bir köpek olarak büyüdü. Haluk'un ilk zamanlarında ona ciddi bir arkadaş oldu. Her gün beraber uzun yürüyüşlere çıktılar, oyunlar oynayıp beraber iyi vakit geçirdiler.

Fotoğraf – Mori

Serkan İlik

Serkan İlik, Haluk'un bağlama hocası. Aynı zamanda Bozcaada'nın yerel haber sitesini yönetiyor, ulusal gazetelere haber yazıyor. Haluk adada bir hobisi olmasını istiyordu. En büyük isteklerinden bir tanesi bir enstrüman çalmaktı. Bu sayede hem kendisini meşgul edebilecek bir uğraşı olacak hem de arkadaşlarıyla bir araya geldikleri vakitlerde daha hoş vakit geçirebileceklerdi. Serkan İlik'le Bozcaada Halk Eğitim Merkezi'nde tanıştılar. Hem müzik hocası sıfatıyla hem de Bozcaada'da gazetecilik yapıyor olması nedeniyle Haluk'a ve bu sayede belgesele oldukça katkı sağladı.

Fotoğraf – Serkan İlik

Ana karakterler ve bu yan karakterler dışında başka karakterler de zaman zaman belgesele dahil olmuştur. Yukarıda yer vermediğim kişilerin de belgesele önemli katkıları olmuştur. Sadece bu bölümde anılan yan karakterler kadar geniş zaman almadıkları için onlardan bahsedilmemiştir.

5.3 Tretman

Belgesel akşam saatlerinde İstanbul'da bir trafik görüntüsüyle başlar. Gidiş ve geliş yönündeki araçlar bir üretim bandında hareket etmekte gibi gözükür. İleride Boğaziçi Köprüsü'nün bir kısmı, daha da ileride silüet görünümünde gökdelenler vardır. Daha sonraki planlarda İstanbul'dan farklı gökdelen görüntüleri görürüz.

İş çıkış saatleridir. İnsanların büyük oranda yorgun gözükür ve bazıları uyukluyor. Uyuklamayanlar da ellerindeki cep telefonlarıyla vakit geçirmektedirler. İnsanların yorgun halleri birkaç plan daha gözükür. Daha sonra belgeselin adı siyah ekranda yazar "Hayat Bazen".

Hava iyice kararmıştır. Bir arabanın içinde Haluk ve Merve'yi görürüz. Arabada radyodan haber dinlemektedirler. Trafik hiç hareket etmeyecek kadar sıkışıktır. Arabanın içinde geçirdikleri birkaç saati arabanın saatinden görürüz. Yolculuk süresince Bozcaada planları üzerine konuşurlar.

Gün ağarmıştır. Arabanın içindeki yolculukları devam etmektedir. Arabanın camından zaman zaman deniz, orman, bozkır görürüz. Şehre ait herhangi bir görüntü yoktur artık. Haluk, Merve ve Baza (kedi) Bozcaada'ya doğru ilerlemektedir. Yol boyunca birbirleriyle Bozcaada hakkında konuşurlar. Bir süre sonra Bozcaada'ya birkaç kilometre kaldığını gösteren tabelayı görürüz.

Bozcaada'ya gitmek üzere bekleyen feribotu görürüz. Devamında da Geyikli İskelesi'nden detay planlar. Hava oldukça rüzgârlı, deniz dalgalıdır. Arabalar feribota giriş yapmaya başlar. Denizden ve etraftan birkaç plan detay görürüz.

Haluk ve Merve feribottaki salonda oturmaktadır. İkisi de yolculuk yüzünden oldukça yorgundur. Baza da yanlarında, kafesinden dışarı bakmaktadır. Feribot salonunda başka insanlarda vardır. Feribotun dışından ve içerideki insanlardan detaylar görürüz. Feribot adaya doğru yaklaşmaktadır.

Bozcaada'dan açıkta adaya doğru gelmekte olan feribotu görürüz. Feribot dalgalı denizde ağır ağır ilerlemektedir. Adada fırtına vardır. Kuvvetli rüzgâr etraftaki ağaçları sağ sola sallamaktadır. Sokaklarda kimse yoktur. Kediler ve köpekler buldukları kuytu köşelere saklanmıştır.

Merve ve Haluk feribottan inmiştir ve arabayla adadaki evlerine doğru ilerlemektedirler. Eve gidiş süresince arabanın içinden Bozcaada'dan detay görüntüler görürüz. Koylar, deniz, bağlar, orman... Bir süre sonra adada yaşayacakları evlerini görürüz. Araba evin bahçesine doğru yanaşmaktadır. Arabanın arkasından ev eşyalarını taşıyan kamyon gelmektedir.

Haluk ve Merve yeni evlerinin içindedir. Oldukça küçük olan evlerinin her tarafında koliler vardır. Merve bir tarafta yeni aldıkları mobilyaların montajını yapmaktadır. Haluk da kutuları boşaltmaktadır. Bu sırada evi nasıl yerleştirecekleri konusunda konuşmaktadırlar.

Bozcaada'daki ilk günlerinin sabahında, evin bahçesinden detaylar görürüz. Oldukça büyük olan bahçe fazlasıyla bakımsızdır. Etrafta ayrık otları, duvarlarda boyanması gereken bölümler, evin etrafını çevreleyen tellerde onarılması gereken yerler, kışın devrilmiş olan birkaç ağaç görürüz.

Evin eşyaların büyük oranda yerleşmiştir. Biraz yorgunluk atmamak biraz da etrafı görmek için arabalarına binip koylardan bir tanesine giderler. Deniz kenarında bir süre bir şey konuşmadan denizi seyrederek. Bir süre sonra bundan sonra ne olacağı hakkında konuşmaya başlarlar. Belirli bir planları yoktur.

5.4 Bütçe

Proje Adı: Hayat Bazen

Tür: Belgesel

Format: Full HD 1920*1080

Yapımcı/Yönetmen: Cem Hakverdi

Ülke - Şehir: Türkiye /İstanbul-Çanakkale

Yapım süresi: 48 gün

Yapım sonrası: 45 gün

Bütçe Tarihi: Eylül 2015

Prodüksiyon harcamaları

Detaylar	Tekrar	Birim	Fiyat	Top.
Kamera				
Blackmagic Design Cinema Camera	1	Adet	5985	5985
Tokina 11-26 2.8 pro DX II Lens	1	Adet	1710	1710
Tripod (Manfrotto)	1	Adet	940	940
Çeşitli kamera aksesuarları (ND, UV, Polarize filters etc.)	1	Adet	2150	2150

Işık

Doğal ışık kaynakları	0	0	0	0
Reflektör	0	0	0	0

Ses

Harici ses kayıt cihazı

(Zoom h6)	1	Adet	1350	1350
Mikrofon (Rode video mic)	1	Adet	740	740
Ses kayıt aksesuarları (kablo, batarya v.b.)	1	Adet	500	500

Yapım / Yapım sonrası ekibi

Detaylar	Tekrar	Birim	Fiyat	Top.
Yönetmen Asistanı	1	Stajyer	1200	1200
Ses Kayıt Teknisyeni	24	Gün	120	2880
Kurgu Asistanı	45	Gün	100	4500
Kameraman	48	Gün	200	9600

Seyahat ve Seyahate Bağlı Giderler

Detaylar	Tekrar	Birim	Fiyat	Top.
Araç kiralama	48	Gün	120	5760
Yakıt (her ay için 800km.)	12	Tam depo	300	3600
Feribot	12	Gidiş-Dönüş	90	1080
Konaklama	48	Gün	100	4800
Yemek	48	Gün	60	2880
Çeşitli	1		500	500

Yapım Sonrası

Detaylar	Tekrar	Birim	Fiyat	Top.
Ekipmanlar & Hizmetler				
Kurgu ünitesi (Avid)	45	Gün	350	15750
Hard disk	8	Adet	160	1280
Yemek	45	Gün	60	2700
Çeşitli	1		500	500

Altyazı

Detaylar	Tekrar	Birim	Fiyat	Top.
Çeviri			2500	2500
Altyazıların Hazırlanması, Yerleştirilmesi			3500	3500

Renk Düzenlemesi

Renklerin Eşleştirilmesi, Düzenlenme	24	Saat	400	9600
--------------------------------------	----	------	-----	------

Müzik

Detaylar	Tekrar	Birim	Fiyat	Top.
Besteci	1	Her şey dahil	2500	2500
Ara Toplam				88505
Öngörülemeyen %10				8850
GENEL TOPLAM				97355

5.5 Belgeselden Fotoğraflar

İstanbul

Bozcaada'ya 4 km. kala

Geyikli Feribot İskelesi

Feribottan Bozcaada

Karakterlerin Bozcaada'da yaşadıkları ev

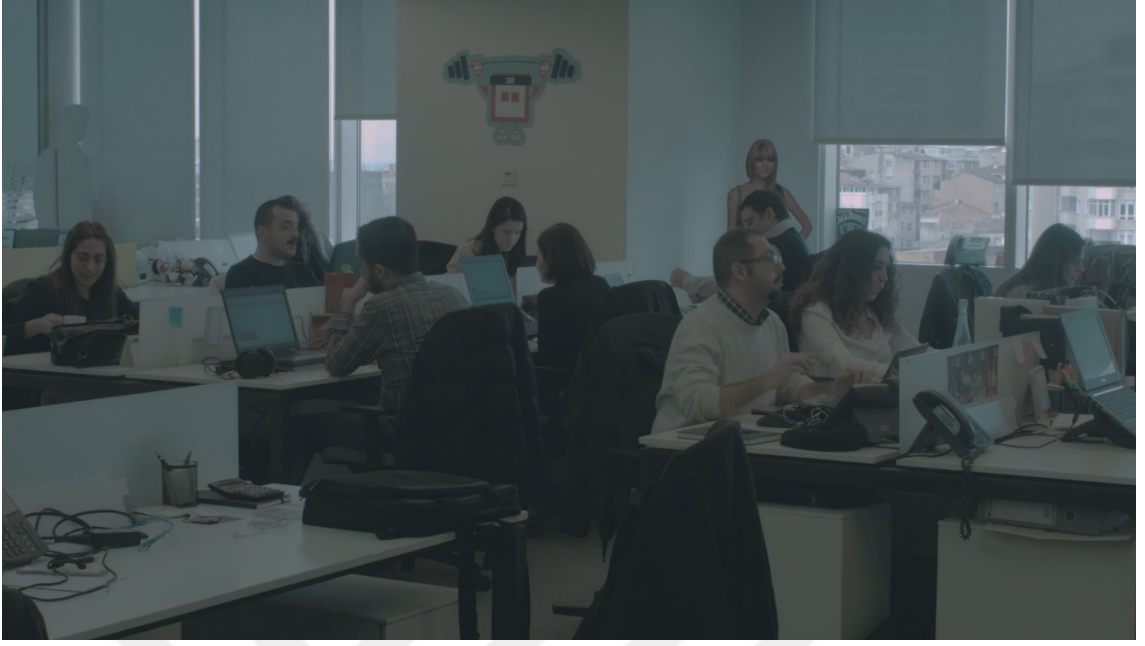
Baza

Merve Yavuzer

Haluk Yavuzer

Haluk Yavuzer'in çalışma ortamı

Merve Yavuzer'in çalıştığı binaya girişı

Göztepe'den Bozcaada görüntüsü

Baza evin bahçesinde

Evlerinin önünden geçen koyun sürüsü

İstanbul'daki evlerinde, arkadaş toplantısı

Bozcaada'da bir üzüm bağı

Haluk ve Merve

6. SONUÇ

Belgeselin karakterleri Mayıs 2018 yılı itibarıyla 3 yılı aşkın süredir Bozcaada’da yaşıyor. İstanbul’dan ayrılma kararı aldıklarında ileride ne olacağı konusunda ilgili net bir fikirleri yoktu. Olabilecek en kötü senaryoda İstanbul’a geri döneceklerini düşünüyorlardı. Gözlemci yöntemle dayalı bir çalışmada sürecin nasıl sonuçlanacağını önceden kestirebilmek hiç mümkün değil. Ancak sonunda ne olacağına dahil bazı ihtimaller vardı. Bunlardan ilki her şeyin yolunda giderek Bozcaada’da mutlu mesut bir yaşam sürecektir olmalarıydı. Kentte yaşayan insanlar olarak en çok ihtimal verdiğimiz olasılık sanırım bu; “İstanbul’dan uzakta bir yere –belki bir balıkçı kasabasına- gider, orada kendi sebzemizi yetiştirip, tavuklarımızdan yumurtaları alırsınız ve huzurlu bir şekilde yaşamaya devam ederiz. Kentte sıkça karşılaştığımız kötü insanlar ve kötülükler orada yok.”

Nitekim Haluk ve Merve de gitmeden önce benzer bir düşünceye sahipti. Hatta insanların hala en merak ettiği “peki nasıl geçineceksiniz orada?” sorusunun yanıtı da bununla doğrudan ilişkiliydi; “Kendi sebzemizi, meyvemizi yetiştireceğiz. Yerel üreticilerden peynir, zeytin vs. temin edip İstanbul’a gönderebiliriz.” Bunun aslında hiç de kolay bir şey olmadığını ilk sınavlarında, bahçeyi yeşertmek için etrafa gelişigüzel serptikleri çim tohumu meselesinde yaşamışlardı. Bu “nasıl geçineceksiniz?” sorusu bence oldukça mühim. Haluk ve Merve’nin arkadaşları, -özellikle yaz döneminde- adaya gelerek evlerine misafir oldular. Hatta bazen arkadaşlarının arkadaşları da geldiler. Bu buluşmalar arasındaki önemli gözlemim arkadaşlarının en çok nasıl para kazanacaklarını merak ettikleriydi. Yalnızlık, iklim, sosyal ilişkiler, özlem, doğa, sebze, meyve değil de para. Bu bize aslında metropolde yaşayan bireyler olarak parayı ne kadar hayatımızın merkezine yerleştirdiğimizi gösteriyor. Merve ve Haluk’un aklından geçen “iş modellerinin” anlatılmasının sonrasında konuşmalar direkt karlılık hesaplarının yapılmasına dönüyor; “Kaça temin edeceksin?”, “Kaça kargolarsın?”, “Ne kadar zarar edersin?”... Bu çok da anlaşılabilir bir durum değildir. Zira Simmel’in ifade ettiği gibi “Metropol daima para ekonomisinin yeri olmuştur” ve “Para, mübadele değeri talep eder;

her türlü niteliği ve bireyselliği “kaç para?” sorusuna indirger.³¹ Simmel ayrıca “metropolde rasyonel ilişkilerde insan bir sayı gibi, kendi başlarına bir önemi olmayan, yalnızca nesnel olarak ölçülebilen kazanımları ilgiye mazhar olan bir unsur olarak ele alınır. Bu yüzden metropol insanı satıcı ve müşterilerine, hizmetçilerine, toplumsal bir ilişkiye girmekle yükümlü olduğu kişilere tam da bu tarzda muamele eder.” diye belirtir.³²

Haluk ve Merve’nin İstanbul’dan ayrılmadan önce kendi sosyal medya alışkanlıklarından kaynaklı rahatsızlıkları da vardı. Arkadaşlarıyla beraber vakit geçirdikleri bir akşam Bozcaada’ya yerleştikten sonra “mümkün olduğunca” sosyal medya araçlarını kullanmak istemediklerini söylemişlerdi. Burada “mümkün olduğunca” kısmı bence çok önemli. Bu aslında bir kabul; sosyal medyanın gerçekten bir bağımlılık düzeyinde hayatımızın içinde olduğu ve temel iş yapış tarzımızdan, kurulan sosyal ilişkilere varıncaya kadar birçok konuda hayatımızın ne kadar merkezinde olduğunun kabulü. Bence onlar da henüz İstanbul’dan ayrılmadan önce Bozcaada’daki “yeni” hayatlarında sosyal medyadan tamamen kopamayacaklarını düşünüyorlardı. Nitekim öyle de oldu; yaklaşık üç senedir adadalar ve bütün sosyal medya hesapları duruyor, hepsinde de aktifler. Antropolog Sherry Turkle, 2012 yılında “TED Talks” için yaptığı konuşmasında insanların sürekli sosyal medya üzerinden bir takım mesaj alışverişlerinde bulunduğundan bahsediyor; okulda, toplantıda, cenazede, sofrada, sinemada... Kısacası bulunduğumuz neredeyse her ortamda “dünyayla” bağlantı halindeyiz. Çünkü birçoğumuz burada birer kimlik inşa ettik. Bu mecralarda sadece gözükmesini istediğimiz davranışlarımızın ve fiziksel olarak nasıl görünmek istiyorsak ona göre düzenlemeler yapıp paylaşımlarda bulunuyoruz. Bir nevi “paylaşıyorum, öyleyse varım” dönemindeyiz.³³ Herhangi bir nedenle sosyal medya hesaplarımızdan bir şey paylaşamama hali bizde “bir şeylerden geri kaldığımız” hissi yaratıyor. Bu kaygıların kırsal kesimde hiçbir karşılığının olmadığı; köylülerin maddi olanla ilgilenmediği veya daha çok kent merkezli gibi görünen nedenlerden dolayı kaygılanmadığı ve etkilenmediği söylenemez. Modernleşme sürecinde nüfusun daha çok kentlerde birikmiş olmasıyla

³¹ Simmel Georg, **Bireysellik ve Kültür**, 1. Basım İstanbul, Metis Yayınları, 2009, s.319.

³² Simmel, s.319.

³³ “Sherry Turkle: İletişim içerisinde, ama yalnız mıyız?”, 19:42, https://www.ted.com/talks/sherry_turkle_alone_together?language=tr&utm_campaign=tedsread&utm_medium=referral&utm_source=tedcomshare : Ted Talks, 2012.

beraber köylülerin de kentle olan ilişkisi değişmiş, kentle olan ilişkileri artmıştır. Önemli sağlık sorunlarının iyileştirilebilmesi ve özellikle ilkokul sonrasında eğitimin devam edebilmesi için ancak kentlerde mümkün olabilmektedir. Zira kente ilişkin her şey kitle iletişim araçları aracılığıyla köylüler için de oldukça tanındıktır.³⁴

³⁴ Cevat Özyurt, **Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam**, Cilt 10, Sayı 18, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Aralık 2007, s.113.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Einblau, Diane. **Ailenation: a Social Process**, B.A. (Hon,), University of Alberta, 1965

Akşin, Sina. **Kısa Türkiye Tarihi**.

Bali, Rifat N. **Tarz-ı Hayattan Life Style’ a Yeni Seçkinler, Yeni Mekânlar, Yeni Yaşamlar**. 11. Basım, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.

Belge, Murat. **12 Yıl Sonra 12 Eylül**. 3. Basım, İstanbul: Birikim Yayınları 1993.

Clarke, James. **Sinema Akımları**. 1. Basım. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2012.

Georg, Simmel. **Bireysellik ve Kültür**. 1. Basım. çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları, 2009.

Gündeş, Simten. **Belgesel Filmin Yapısal Gelişimi**. 1. Basım. İstanbul: Alfa Yayınları, 1998.

Kirel, Serpil. **Türk ve Dünya Sineması Üzerine Sentezler**. 1. Basım. Parşömen Yayınevi, 2011.

Sennett, Richard. **Karakter Aşınması**. 11. Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016

Sürekli Yayınlar

Akyıldız, Hüseyin. **Bireysel ve Toplumsal Boyutlarıyla Yabancılaşma**, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 3, 1998.

Aydoğan, Emine. **Marx ve Öncülerinde Yabancılaşma Kavramı**, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 54, 2015.

Kesik, Fatma. Melike Cömert. **İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin İşe Yabancılaşma Düzeylerine İlişkin Algıları**, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2014.

Osman Metin, Şerek Karakaya. **Jean Baudrillard Perspektifinden Sosyal Medya Analizi Denemesi**. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: 19, Sayı: 2, Aralık 2017.

Özyurt, Cevat. **Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam**, Cilt 10, Sayı 18, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Aralık 2007.

Diğer Yayınlar

Can Candan, “**Cinéma Vérité**” Değil “**Direct Cinema**”, Altyazı Dergisi, http://www.academia.edu/3168143/Cinema_Verite_De%C4%9Fil_Direct_Cinema (29 Nisan 2018)

Wiseman, Frederick. “On Editing”. Three Penny Review 2008 https://www.threepennyreview.com/samples/wiseman_sp08.html (10 Mayıs 2018)